

Haiduk N. O., Yaroshenko P.V. Components of forming of professional image of future teachers of physical culture

There are future Physical Training teachers of professional image in modern conditions at this article. The attention is paid to the problems how to form the structure of the image of the professional teacher and to the components of outer and inner factors of its determination.

The basic attention is given necessity of modification of teaching and educational process of a higher educational institution for the purpose of realization of the allocated pedagogical conditions.

Theoretical pre-conditions of forming of professional image of future teachers of physical culture are examined in higher educational establishments in the modern terms of studies, and forming of structure of image of teacher-professional of physical culture, to the components of external and internal factors him determinacii. It is done an author attempt to expose essence of concept «image», «professional imidzh», «imidzh profession», and «offenses of profession».

Key words: professional image, future teacher, physical culture, pedagogical terms, activity of future teacher of physical culture.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2015 р.

Прийнято до друку 14.05.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 376.41-057.04

Т. О. Голубенко

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ЯК СКЛАДОВОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПАТРОНАЖНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

На сучасному етапі, враховуючи особливості суспільного життя, постають нові вимоги до компетентності як складової професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до патронажної діяльності, а тому й до їхньої професійної та особистісної підготовки в системі вищої школи. Суспільству потрібен фахівець соціальної сфери, компетентний в професійній діяльності, зокрема патронажній, який ставиться до неї як до особистісної цінності, володіє технологією її здійснення, майстерно використовує вербальні, невербальні методи роботи, вміє долати бар'єри, спрямований на отримання власного досвіду щодо здійснення даного діяльності. Тому професійна підготовка таких фахівців повинна бути орієнтована на компетентнісний підхід.

Даний підхід висуває на перше місце уміння майбутніх фахівців соціальної сфери вирішувати проблеми, що виникають в процесі здійснення патронажної діяльності, оцінювати її, орієнтуватися в її правових нормах; при рефлексії власних життєвих проблем; в самоорганізації себе, виборі стилю і способу життя; вирішенні конфліктів.

Головним напрямком такого оновлення є пошук нових засобів формування висококваліфікованих, конкурентоспроможних спеціалістів для всіх галузей, зокрема фахівців соціальної сфери, які будуть здатні організовувати і здійснювати патронажну діяльність і дозволить наблизити соціальну допомогу до тих клієнтів, які залишилися вдома та потребують сторонньої допомоги. Одним із сучасних шляхів модернізації вищої освіти є перехід від системи функціональної підготовки до компетентнісного розвитку особистості, від традиційної інформаційно-знанневої парадигми до розвиваючої. Такий перехід відповідає основній задачі сучасного етапу розвитку професійної освіти – забезпечення різнорівневої та багатопрофільної підготовки кваліфікованого спеціаліста відповідного рівня та фаху. В зв'язку з цим у рамках Болонського процесу українські університети, як і європейські, в різній мірі і з відмінними ступенями ентузіазму освоюють компетентнісний підхід, який розглядається як свого роду інструмент посилення соціального діалогу вищої школи зі світом праці, засобом поглиблення їх співпраці і відновлення в нових умовах взаємної довіри [1, с. 6].

Окреслені вектори дослідження компетентнісного підходу знайшли своє відображення в багатьох наукових працях, опублікованих за останні роки, таких авторів, як С. Архипова, С. Бондар, Е. Зеєр, О. Карпенко, Н. Кузьміна, О. Пометун, В. Сластьонін, Л. Топчій, А. Хуторський та ін.

Метою статті є розгляд основних теоретичних положень компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до патронажної діяльності.

Поняття «компетентність» є доволі складним, багатозначним і багатогранним, тим самим викликаючи широкі дискусії в науковому світі.

За визначенням експертів країн Європейського Союзу поняття «компетентність» розглядається як здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних стосунках – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. Компетентність – поняття, що логічно походить від ставлень до цінностей та від знань до умінь [1].

Великий тлумачний словник української мови подає таку дефініцію терміна «компетентний», а саме: «1. Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий. 2. Який має певні повноваження; повноправний, повновладний» [3, с. 560].

У тлумачному словнику С. Ожегова поняття «компетентність» трактується як ознака слова «компетентний», тобто «обізнаний, авторитетний у якійсь галузі; який володіє компетенцією» [6, с. 289].

А. Хуторський під компетентністю розуміє володіння людиною відповідною компетенцією, яка охоплює її особистісне ставлення до діяльності та об'єкту.

Під компетентнісним підходом розуміється орієнтація навчального процесу на набуття майбутніми випускниками ВНЗ як ключових, так і спеціальних професійних компетенцій, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності і які формують професійну компетентність [2, с. 14].

Компетентнісний підхід, в першу чергу орієнтований на формування певних компетентностей. Під ключовими компетентностями, що визначають сучасну якість освіти, розуміють систему універсальних знань, умінь та навичок, а також досвід самостійної діяльності та особистої відповідальності фахівця. При цьому досвід самостійної діяльності та особистої відповідальності лежить в основі процесу прийняття рішення – процесу діяльності людини, спрямованого на вибір найкращого варіанту дій [3, с. 2].

Іntenсивна розробка і впровадження нових технологій, поява нових соціальних проблем в суспільстві висуває нові вимоги до фахівців соціальної сфери. Найважливішою із цих вимог є здатність розробляти і освоювати нові технологічні процеси. В даних умовах фундаментальна підготовка спеціалістів набуває першочергового значення, а оптимальне сполучення фундаментальності і професійної спрямованості освіти фахівців соціальної сфери допомагає реалізації компетентнісного підходу у навчанні. Використання компетентнісного підходу в професійній освіті дозволяє перейти «від орієнтації освіти на відтворення знання до застосування і організації знання» [1, с. 24], враховувати вимоги роботодавця, готувати студентів до професійної діяльності в різноманітних ситуаціях. Спрямованість освітнього процесу на підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності, зокрема до патронажної, на основі компетентнісного підходу, підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів можуть бути забезпечені як засобами дисциплін загальнопрофесійного та спеціального циклів.

Аналіз змісту науково-теоретичної і предметно-практичної діяльності фахівця соціальної сфери дозволяє виділити основні напрямки його професійної діяльності. До них відносяться: проектно-дослідницька, інформаційна, аналітична, діагностична, організаційна, управлінська, економічна, інноваційна, освітня діяльності. Знання майбутні фахівці соціальної сфери отримують в процесі вивчення як фундаментальних дисциплін («Вступ до спеціальності», «Історія соціальної роботи», «Соціальна робота з різними групами клієнтів»), так і спеціальних («Соціально-медичний патронаж», «Соціальна геронтологія»).

Для професійної підготовки студентів до патронажної діяльності нами було впроваджено навчальний курс «Соціально-медичний патронаж», який спрямований на підготовку фахівців соціальної сфери на здійснення соціальної опіки та медичного догляду соціально незахищених верств населення та передбачає оволодіння знаннями про формування та організацію системи надомного і стаціонарного патронажу.

Програма навчального курсу розроблена відповідно з урахуванням змісту професійної діяльності майбутнього соціального працівника при здійсненні патронажної роботи [7]. Зміст даної програми дозволяє озброювати студентів знаннями про сутність та зміст патронажної роботи. Її впровадження дало змогу студентам оволодіти глибокими теоретичними знаннями та професійними вміннями і навичками з формування інтересу до майбутньої професійної діяльності.

У результаті засвоєння даної дисципліни студент зобов'язаний оволодіти наступними компетенціями:

- володіння культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановці мети і вибору шляхів її досягнення (студент повинен: володіти основними методами пізнання – узагальненням, аналізом, синтезом; вміти виділяти етапи розв'язання завдання, застосовувати перераховані методи пізнання в їх оптимальному поєднанні на практиці, а також формулювати і аналізувати висновок за результатами вирішення соціальної проблеми; володіти методами вибору шляхів досягнення поставленої мети);

- вміння логічно вірно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову (студент повинен: знати зміст понять; вміти коректно і точно обґрунтовувати отримані результати в процесі здійснення патронажної діяльності; володіти різними методами патронажної діяльності);

- готовність до міждисциплінарної роботи (студент повинен: знати моральні норми і правила міждисциплінарної роботи; вміти знаходити компроміси в процесі спілкування і взаємодії в групі з різними фахівцями; володіти методами оцінювання результатів міждисциплінарної діяльності);

- прагнення до саморозвитку, підвищення своєї кваліфікації і майстерності (студент повинен: розуміти важливість постійного оновлення знань, вміти застосовувати свої знання для підвищення рівня кваліфікації у професійній діяльності; володіти навичками самостійної роботи, здатністю до самоорганізації і саморозвитку.

У свою чергу, компетентність передбачає загальний інтелектуальний розвиток особистості, зокрема формування базових компонентів когнітивного досвіду людини.

Для отримання ефективних результатів сформованості компетенцій майбутніх фахівців соціальної сфери щодо здійснення патронажної діяльності потрібні інноваційні підходи до навчання:

- застосування сучасних освітніх та інформаційних технологій;
- зміна методів навчання, які повинні сприяти виявленню та формуванню компетентностей студентів залежно від їхніх особистих здібностей та інтересів.

У теорії освіти однією з вимог до змісту професійної освіти є використання у навчальному процесі ефективних форм і методів навчання, здійснення шляхів і засобів розвитку мислення, самостійності і творчої активності студентів. Нами розроблено та впроваджено методичні рекомендації «Організація патронажної роботи з людьми похилого віку як складова практики студентів спеціальності «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» з метою поступового накопичення у майбутніх соціальних працівників практичних навичок щодо здійснення патронажної діяльності [4].

Залежно педагогічних орієнтирів і ціннісних підстав, професійна підготовка студентів за спеціальністю «Соціальна робота» до патронажної діяльності відбувається в освітньому середовищі на основі засвоєння поступово теоретичних знань у поєднанні з практичними знаннями в процесі виконання своїх професійних функцій. Під час використання теоретичних знань у виробничій діяльності соціальними працівниками після закінчення ВНЗ складається не тільки теоретична, а й практична готовність до патронажної діяльності, що реалізується у більш якісному її здійсненні [4; 5].

Отже, результат залежить від технологій навчання, які використовуються у навчальному процесі, методів, засобів і організаційних форм. Зазначимо, що застосування нових освітніх технологій у навчальному процесі змінює методику навчання, дозволяє поряд з традиційними методами, прийомами і способами використовувати моделювання процесів майбутньої професійної діяльності, яке сприяє створенню на заняттях наочних образів на рівні сутності, між предметних зв'язків, активізації пізнавальної діяльності студентів. Інноваційний пошук нових засобів призводить до розуміння того, що сьогодні потрібні діяльні, групові, ігрові, рольові, практично-орієнтовані, проблемні, рефлексивні форми і методи навчання. Аналіз літератури дозволив зробити висновок, що для розвитку професійної компетентності необхідно систематично ставити студентів у реальні, виробничі умови, які дозволяють їм тренуватися в тому чи іншому виді професійної діяльності. Цим цілям і служать активні методи навчання: аналіз конкретних виробничих ситуацій, розв'язання ситуаційних виробничих задач, ділові та рольові ігри, імітація діяльності на тренажері, виконання практичних завдань у процесі виробничої практики, тренінги, метод проектів та ін. Практичний досвід показує, що конкретна ситуація, в якій опиняється студент, безпосередньо впливає на цінності, що формуються у нього і на можливість розвитку та оволодіння новими компетентностями. Тому доцільно організувати аудиторію і навчальну ситуацію навколо даних ідей, що дозволить студентам

дизнатися і «відчути» концепцію, а не лише вивчити її (у традиційному сенсі). Засвоєння сприяє міцності отриманих знань, актуалізації їх у навчальній, практичній та професійній діяльності, а також залученню студентів у дослідницьку роботу.

Таким чином, компетентність можна розглядати як комплексну характеристику, що поєднує знання, уміння та навички, які необхідні в процесі здійснення професійної діяльності фахівцем соціальної сфери. Впровадження компетентнісного підходу як складової професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до патронажної діяльності дає змогу вирішити проблему, коли студентська молодь, опановує значний обсяг теоретичних знань, але відчуває суттєві труднощі в практичній діяльності, що потребує застосування цих знань, умінь та навичок для вирішення конкретних життєвих завдань або проблемних ситуацій. Саме тому його впровадження в освітню практику розглядається як стратегічний напрям професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до патронажної діяльності.

Список використаної літератури

1. Байденко В. И. Выявление состава компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения: методич. пособие. / В. И. Байденко. – М. : Академия, 2006. – 54 с. **2. Бурмистрова Н. А.** Методическая система обучения математике будущих бакалавров направления «Экономика» на основе компетентностного подхода [Текст]: автореф. дис. ... докт. пед. наук / Н. А. Бурмистрова. – Красноярск, 2011. – 30 с. **3. Великий** тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2007. – 1736 с. **4. Голубенко Т. О.** Організація патронажної роботи з людьми похилого віку як складова практики студентів спеціальності «Соціальна робота»: освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» / Т. О. Голубенко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 134 с. **5. Голубенко Т. О.** Основи патронажної роботи з людьми похилого віку / Т. О. Голубенко: методичний посібник. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 135 с. **6. Ожегов С. И.** Толковый словарь русского языка : 80 000 слов и фразеол. выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с. **7. Соціальна робота:** програми навчальних дисциплін спеціальності «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр / за ред. О. Г. Карпенко, І. Б. Савельчук. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 244 с.

Голубенко Т. О. Теоретико-методологічні засади компетентнісного підходу як складової професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до патронажної діяльності

У статті розкрито теоретичні засади компетентнісного підходу як складової професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери

до патронажної діяльності. Показано, що поняття «компетентність» є доволі складним і багатозначним, проаналізовано різні погляди на сутність цього феномену. Акцентовано увагу на підходах зарубіжних і вітчизняних науковців до визначення ключових компетенцій фахівця соціальної сфери. Такі компетентності сприяють досягненню успіхів у здійсненні патронажної діяльності, підвищенню якості надання соціальної допомоги вдома; відповідають різноманітним сферам життя. Розкрито сутність професійної компетентності як якісної характеристики рівня оволодіння особистістю патронажною діяльністю. Наведено авторське визначення сутності компетентності в процесі патронажної діяльності фахівця соціальної сфери.

Ключові слова: компетентність, компетентісний підхід, професійна компетентність, патронажна діяльність фахівця соціальної сфери.

Голубенко Т. А. Теоретико-методологические основы компетентностного подхода как составляющей профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к патронажной деятельности

В статье раскрыты теоретические основы компетентностного подхода как составляющей профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к патронажной деятельности. Показано, что понятие «компетентность» является довольно сложным и неоднозначным, проанализировано различные взгляды на сущность этого феномена. Акцентируется внимание на подходах зарубежных и отечественных ученых к определению ключевых компетенций специалиста социальной сферы. Такие компетентности способствуют достижению успехов в осуществлении патронажной деятельности, повышению качества предоставления социальной помощи на дому; соответствуют разнообразным сферам жизни. Раскрыта сущность профессиональной компетентности как качественной характеристики уровня овладения личностью патронажной деятельностью. Приведены авторское определение сущности компетентности в процессе патронажной деятельности специалиста социальной сферы.

Ключевые слова: компетентность, компетентный подход, профессиональная компетентность, патронажная деятельность специалиста социальной сферы.

Golubenko T. A. Theoretical and Methodological Grounds of Competence Approach as a Part of Training of Future Specialists of Social Sphere to the Patronage Activities

The article deals with the theoretical basis of competence approach as a part of training of future specialists of social sphere to the patronage activities. It is shown that the concept of "competence" is quite complex and ambiguous, to analyze the different views on the nature of this phenomenon. The attention to the approaches of foreign and domestic scientists to identify key

competencies specialist social services. These competences contribute to success in patronage activities improve the quality of social care at home; correspond to different spheres of life. The essence of professional competence as a qualitative characteristic of the level of mastery of the personality of patronage activities. Presents the essence of the author's definition of competence in the process of patronage activity of a specialist social services.

Key words: competence, competence approach, professional competence, health visitor activity specialist social services.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2015 р.

Прийнято до друку 14.05.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 377.091.21

Н. К. Каркачова

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТА

Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті визначено, що основними чинниками подальшого розвитку освіти є єдність освіти і науки як умови модернізації освітньої системи. Сучасний ринок праці пред'являє до фахівця високі вимоги, які забезпечать підприємству утримання або завоювання конкурентної позиції. До основних з них варто віднести: високий загальний інтелект, володіння високим рівнем професійних, правових та економічних знань, основ наукової організації і культури праці; професійна і соціальна мобільність та активність, ініціативність; уміння творчо вирішувати професійні завдання; здатність до самовдосконалення; високорозвинені організаторські навички і вміння спрямовувати діяльність свого підрозділу на вдосконалення технологічного процесу шляхом запровадження у практику нових досягнень наукової і технічної думки. Тому випускник навчального закладу повинен продемонструвати не тільки високий рівень професійних знань в обраній ним сфері діяльності, але й мати достатню базову фундаментальну освіту, бути здатним виявити конкретні знання у нестандартних ситуаціях сьогодення; бути готовим впродовж життя до багаторазової зміни своєї діяльності, її ускладнення; володіти навичками самостійного, повноцінного наукового мислення; бути готовим до науково-дослідної діяльності в контексті виконання професійних завдань. Саме організація науково-дослідницької діяльності студентів є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою, здатних